

TÜRKİYE’DE THINK-TANK KURULUŞLARI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Sami ZARİÇ¹

ÖZ

Think-tankler günümüzde özellikle küresel ve bölgesel güç olmayı hedefleyen ülkelerde dış politika, siyaset ve ekonomi gibi konularda ne gibi stratejilerin izleneceği gibi konularda önemli oranda politika yapıcılara değişik alanlarda çalışmalarlarıyla alternatifler sunarak katkı sağlamaktadır. Türkiye’de ise her ne kadar think-tank sayısı ve niteliği anlamında son yıllarda olumlu gelişmeler gözlemlense de gelişmenin beklenen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Türkiye’de kâğıt üzerinde think-tank sayısı elli civarında think-tank görünmesine rağmen fiiliyatta sayı beşe, altıya kadar düşmektedir. Dolayısıyla Türkiye gibi bölgesel liderliğe soyunan bir ülkenin think-tank anlamında çok daha ileri düzeylere gelmiş olması gerekirdi. Türkiye’de faaliyet gösteren think-tanklerin önemli sorunlarla karşılaştığı gözlenmektedir. Bunların başında ekonomik sorunlar gelse de bu kuruluşları kendi bünyelerinden kaynaklanan sorunlar da göz ardı edilemez. Think-tank’lerde çalışacak genç beyinlerin yetiştirilmesinin önemi yanı sıra bu merkezlere her türlü destek olunmasının da toplum, devlet ve özel sektör olarak benimsenmesi gerekir. Aksi takdirde bu alanda Türkiye’nin açığı giderek kapanamaz boyuta gelip sadece diğer güçlü aktörlerin hamlelerinin izlenmesi durumunda kalınabilir.

Anahtar Kelimeler: Think-tank, dış politika, araştırma merkezleri, bölgesel güç

THE THINK-TANKS IN TURKEY AND THE PROBLEMS THEY ENCOUNTER ABSTRACT

Today think-tanks provide different alternatives to policy makers significantly about the strategies to be followed in foreign policy, politics and economy especially in the countries aiming to be global and regional power. However in Turkey although there have been positive developments about the number and the quality of think-tanks it is a fact that the development is not at the expected level and the real number of the active think-tanks may decline to five or six. Therefore in a country like Turkey aiming to be a regional power must have reached a better level regarding think-tanks. It is observed that think-tanks in Turkey are faced with important problems. Although the economic problems are the leading problems, the problems stemming from these organizations’ internal structures cannot be ignored. Besides the importance of educating new generations for these think-tanks, also the principle to support these organizations must be adopted by state, society and private sector. Otherwise the gap of Turkey in this field will deepen and Turkey’s position will be limited to watching the others’ moves.

Key words: Think-tank, foreign policy, research centers, regional power

¹ İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümü Siyaset ve Sosyal bilimler bilim dalı doktora öğrencisi, Kıdemli Uzman, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Malatya İl Koordinatörlüğü, zaricsam@hotmail.com

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, DENENCESİ VE YÖNTEMİ

Bu bölümde hazırlanan araştırmanın konusu, önemi, amacı ve denencesi ile ilgili bilgiler verilerek araştırmanın hazırlanmasında kullanılan yöntem, bilgi toplama ve işleme tekniği açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Siyasal liderler, üst düzey bürokratlar ve her iki gruba da tavsiyelerde bulunan uzman kuruluşlar arasındaki ilişki, siyasal karar alma süreci üzerine çalışan akademisyenler için son derece önemlidir. Politik danışmanlık yapan kişi ve kurumlar, uzman görüşlerini, siyasal karar alıcılara ve bürokratlara aktararak politikaların oluşmasında ve uygulanmasında önemli rol oynarlar. Think-tank kuruluşlarının siyasal karar alma mekanizmalarında daha güçlü bir biçimde yer almaya başlamalarıyla birlikte, bu alanda yapılan akademik çalışmaların sayısında da artış gözlenmiştir (Bulut ve Güngör).

Türkiye’de think-tankleri (Araştırma merkezleri/düşünce kuruluşları) tarihçesi 1960’lı yıllara dayanır. Think-tanklerin akademik dünyada bir sorunsal olarak ele alınması ve merak uyandırması, ancak son yıllarda mümkün olmuştur. Hâlihazırda bulunan akademik çalışmalar ise son derece sınırlıdır. Think-tankleri konu alan dört başı mamur bir literatürün varlığından söz etmek pek mümkün değildir (Aras, Toktaş ve Kurt, 2010:175). Bu paralelde bu araştırmada da Türkiye’de faaliyet gösteren think-tanklerin durumu, faaliyet alanları ve yaptıkları çalışmalar incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Think-tankler demokratik toplumlar için temel politik aktörlerden biridir. Bu kuruluşlar politik toplumların bilgi tabanlı hareket eden, entelektüel “yumuşak altyapıları” olarak nitelendirilebilir. Think tankler ilgili ülkelerde çoğulculuk ve açıklık sağlanması adına oldukça önemli bir rol oynamaktadırlar (Karabulut, 2010:100).

Bir ülkede üniversite ve düşünce kuruluşları gece karanlıkta arabayla giderken farların arabanın önünü aydınlatması gibi bir işlev görürler. Bu bağlamda üniversiteler gibi düşünce kuruluşları da bir ülkenin olmazsa olmazlarıdır. Üniversite ve düşünce kuruluşları ile bir ülkede o ülkeye has, o ülkenin ihtiyaçları için özel formüle edilmiş, o ülkenin değerleri ve insanı ile barışık düşünceler üretilir, planlar yapılır. Ayrıca zaten ülkelerin sosyal, ekonomik, askeri her tür sorununu en az maliyetle çözebilmek için yerli, tutarlı projeler, çözümler üretecek, düşünce kuruluşları bir lüks değil bir zorunluluktur (Bal).

Çağımız siyaset anlayışında entelektüel bir mutfağa ihtiyaç olduğu bu günlerde, Türkiye’nin küresel ölçekte siyaset üretmesinin temel şartı yenilikçi ve alternatif politikalar üretebilmektedir. Hayatın her alanında alternatiflere sahip olmak, bize seçme şansı verdiği gibi, yaşam alanımızı daha konforlu bir hale getirme açısından önemlidir (Ezer, 2009).

Think-tankler de günümüzde özellikle küresel ve bölgesel güç olmayı hedefleyen ülkelerde dış politika, siyaset ve ekonomi gibi konularda ne gibi stratejilerin izleneceği gibi konularda önemli oranda politika yapıcılara değişik alanlarda çalışmalarını alternatifler sunarak katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de think-tanklerin durumu üzerine yapılan bu çalışmanın ilgili alanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Geleceğe ilişkin politika seçeneklerinin oluşturulması sürecinde farklı kesimlerden ve disiplinlerden gelen geniş katılımlı ortamlar oluşturmak ve Türkiye’nin geleceği için kaynakları harekete geçirebilecek kişilerin ufkunu açabilmek önem taşımaktadır. Potansiyel politikaların olası etkilerinin bilimsel çalışmalarla ortaya konması ve böylelikle daha iyi politika seçeneklerinin oluşturulması için düşünce merkezleri (think-tank) önemli birer araç olarak kullanılabilir (Argüden, 2006). Bu düşünceden hareketle bu politik seçenekleri

sunabilecek önemli enstrümanlardan biri olan bu kuruluşların Türkiye’deki konumu, faaliyetleri ve sorunları bu çalışmada incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın Denencesi

Son yıllarda think-tankler her ne kadar Türkiye’de daha etkin olmaya başlamışsa da Türkiye’nin oynamayı düşündüğü etkin ve güçlü rol göz önüne alındığında bu kuruluşlarda gerçekleşen gelişimin yeterli düzeyde olmadığı ve eldeki potansiyelin ya da kaynakların yeterince harekete geçirilemediği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Yöntemi, Bilgi Toplama ve İşleme Teknikleri

Bu alt bölümde araştırmanın yapılmasında kullanılan yöntem ile bilgi toplama ve işleme teknikleri hakkında bilgi verilmiştir.

1.5.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada yöntem olarak, tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

1.5.2. Araştırmanın Bilgi Toplama ve İşleme Teknikleri

Araştırmayı konu alan ulaşılabilen yayımlanmış her türlü yayın ile sanal ortamdaki her türlü veri incelenmiştir. Araştırma için basılı ve elektronik ortamdaki yazılı kaynaklar taranarak bilgi toplanmıştır. Bilgi işleme aracı ise niteliksel çözümlenmiştir.

2. THINK-TANK KAVRAMININ AÇIKLANMASI

2.1. Think-tank nedir?

Türkiye’deki think-tanklerin durumunu incelemeye önce think-tank kavramını açıklamak gerekir ancak öncelikle think-tank’in keskin hatlarla belirlenmiş bir kavram olmadığını belirtmek gerekir. Genellemenin yaparsak, think-tank düşünce kuruluşu anlamına gelmekte olup, yaptıkları araştırmalarla karar alıcıların politikasında etkili olmayı hedefleyen ve aynı zamanda halkı gündemde olan konuya göre bilinçlendirmeyi amaçlayan araştırmacılar tarafından oluşan bir organizasyondur.

Bazılarına göre “öğrencisiz üniversite” olarak tanımlansa da üniversiteden ayrıldığı yönleri olduğu kuşkusuzdur. Üniversitelerden farklı olarak, think-tank araştırmacıları araştırma alanlarıyla etkileşim halinde olurlar ve saha çalışmaları yaparlar (Kayadelen, 2010).

Düşünce kuruluşları genel itibarıyla, herhangi bir kâr amacı ve partizanlık anlayışı gütmeyen, araştırma yapmak amacıyla oluşturulan, akademik dünya ile devletlerin veya hükümetlerin politikalarının uygulamaya geçirilmesinde köprü vazifesi gören bağımsız kuruluşlardır. Üniversiteler bünyesinde sıklıkla ve dışarıya da çok açık olmayacak şekilde gerçekleştirilen kuramsal ve yönetsel tartışmalar, gerçek politika alanlarında yaşanan sorunlara uzak kalmaktadır.

Hükümet bünyesinde ise memurlar, dış politikanın yörüngesinin daha geniş şekilde yeniden değerlendirilmesi ile geri adım atmanın çok zor olduğu ve gündelik politikaların gerektirdiği somut talepler içerisinde boğulmaktadır. İşte bu çerçevede, gerçek dünya ile fikirler dünyası arasındaki boşluğun doldurulması gereği de düşünce kuruluşlarına olan ihtiyacı doğurmuştur (Haass’tan aktaran, Akdemir, 2007:53).

Düşünce kuruluşları farklı formlarda, sosyal, ekonomik, kültürel, askeri, teknolojik gibi farklı alanlarda, araştırmalar yapan, stratejiler, analizler üreten kuruluşlardır. Düşünce kuruluşları genelde kar amacı gütmeyen ve genelde de Kanda ve ABD gibi ülkelerde görüldüğü gibi vergi muafiyetine tabidirler. Birçok düşünce kuruluşu hükümetlerce çıkar gruplarının veya iş dünyasının desteklenmekte, finanse edilmektedir. Bazen de danışmanlık ve araştırmalardan da gelir elde edilmektedir (Bal).

Bir başka kaynaktan; kelime anlamı olarak think tank; düşünce kuruluşu anlamına gelmekle birlikte, “araştıran, analizler yapan, yayınlar yayımlayan ve danışmanlık hizmetleri gerçekleştiren sivil toplum kuruluşu” olduğu ifade edilmektedir. Bu kuruluşlar, toplumdaki

İhtiyaçların tespitinde ve projelendirilmesinde demokratik aktörler olarak önemli bir yere sahiptir. “Entelektüel girişimciler” olarak da adlandırabileceğimiz bu düşünce kuruluşları, özgür, bağımsız yapılarıyla; yeni fikirler ve siyasi inisiyatifler yaratma aşamasında, siyasi partilerin baskılarından arınmış kurumlar olarak farklı ve yenilikçi birçok fikir ortaya koyabilmektedirler.

Tablo-1: ABD’de Faaliyet Gösteren En İyi 10 Think Tank

Adı	Konumu	Yıllık (Ortalama) Bütçesi (\$)	Çalışma Alanları	Öne Çıkan İsimler
1. Brookings Institution	Washington	60.7 milyon	Amerikan Dış Politikası, Ortadoğu	Strobe Talbott, Kenneth Pollack, Alice Rivlin
2. Council on Foreign Relations	New York	38.3 milyon	Amerikan Dış Politikası, Ulusal Güvenlik	Richard Haass, Michael Gerson, Walter Russell Mead
3. Carnegie Endowment for International Peace	Washington	22 milyon	Nükleer Silahsızlanma, Çin	Jessica T. Mathews, Robert Kagan, Minxin Pei
4. Rand Corporation	Santa Monica, California	251 milyon	Askeri Strateji, Ekonomi-Politik	James Dobbins, Gregory Treverton, William Overholt
5. Heritage Foundation	Washington	48.4 milyon	Vergi Politikası, Savunma Füzeleri	Edwin Meese, Peter Brookes, James Jay Carafano
6. Woodrow Wilson International Center for Scholars	Washington	34.5 milyon	Bölgesel Çalışmalar, Demokrasi Çalışmaları	Lee Hamilton, Haleh Esfandiari
7. Center for Strategic & International Studies	Washington	29 milyon	Savunma Politikası, Diplomasi	John Hamre, Richard Armitage, Zbigniew Brzezinski, Anthony Cordesman
8. American Enterprise Institute	Washington	23.6 milyon	Ticaret, Savunma	Newt Gingrich, David Frum, Richard Perle
9. Cato Institute	Washington	19 milyon	Liberalleşme	David Boaz, Edward Crane, Christopher Preble
10. Hoover Institution	Stanford, California	34.1 milyon	Savunma Politikası, Muhafazakârlık	Larry Diamond, Michael McFaul, Victor Davis Hanson

Kaynak: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598

Think-tank kısaca “Araştırma merkezi, düşünce ve nazariye üreten uzmanlar kurulu” olarak tanımlanabilir (Dağ, 2005:443). ‘Düşünce kuruluşu’ ya da ‘Araştırma merkezi’ hem akademik jargonda hem de pratikte en çok tercih edilen kullanımdır (Çamlıbel, 2010).

Doğrusu think-tank yerine kullanılacak bir başka terim üzerinde henüz uzlaşılmamıştır. Amerikan literatüründe think-tank yerine “Public Policy Research Institute” (Kamusal Siyasa Araştırma Enstitüsü) de kullanıldığı görülmektedir. 1950’lerde “ulusal ya da ticari sorunlara ilişkin çözüm önerileri ve fikirler veren araştırma enstitüleri ya da diğer komşu organizasyonları, yani disiplinler arası bir araya getirilmiş uzmanlar takımı” olarak tanımlanan think-tank kavramı, 1960’lı yıllarda “özel danışmanlık grupları” için kullanılmıştır. Kıta Avrupa’sında 1960’ların sonundan itibaren “denkfabrik” (düşünce fabrikası) anlamına gelmiştir (Keskin, 2005:4).

Think-tankleri lobi gruplarıyla karıştırmamak gerekir. Lobi gruplarının aksine think-tankler; belli kesimlerin, özel ihtiyaçlarını projelendirmek yerine, ürettikleri politikalar ile ulusal ve uluslararası boyutta etki meydana getirirler. Bu sebeplerden dolayı think-tankler

demokrasilerin gelişmesi ve güçlenmesi noktasında oldukça büyük etkiye sahiptirler (Ezer, 2009).

Hele internet gibi bir vasıtayla hemen hemen tüm dünyaya ulaşma imkânının olduğu günümüzde bu kuruluşların yaptıkları çalışmalara dünyanın herhangi bir köşesinde herhangi bir ilgili tarafından erişim ve sosyal iletişim ağlarıyla da bu çalışmaların hızlıca kitlelere aktarım imkânı bulunmaktadır. “Arap Baharı” gibi bu medya iletişim olanaklarının tetiklediği olaylar ve benzeri gelişmelerin oluşumunda bu araştırmaların da muhakkak katkısı olmaktadır.

Tablo-2: ABD Dışında Dünyadaki En İyi 10 Think Tank

Adı	Konumu	Yıllık (Ortalama) Bütçesi (\$)	Çalışma Alanları
1. Chatham House	Londra	12.4 milyon	Uluslararası Ekonomi, Bölgesel Çalışmalar
2. International Institute for Strategic Studies	Londra	15.3 milyon	Nükleer Silahsızlanma, Terörizmle Mücadele
3. Stockholm International Peace Research Institute	Solna, İsveç	5.3 milyon	Silahların Kontrolü, Çatışma Yönetimi
4. Overseas Development Institute	Londra	25.9 milyon	Uluslararası Gelişmeler, İnsan Hakları, İnsancıl Sorunlar
5. Centre for European Policy Studies	Brüksel	8.6 milyon	AB İlişkileri
6. Transparency International	Berlin	13.3 milyon	Yolsuzlukla Mücadele
7. German Council on Foreign Relations	Berlin	6.4 milyon	Alman Dış Politikası, Uluslararası İlişkiler
8. German Institute for International and Security Affairs	Berlin	16.4 milyon	Alman Dış Politikası, Güvenlik
9. French Institute of International Relations	Paris	8.1 milyon	Trans-Atlantik İlişkileri, Avrupa İlişkileri
10. Adam Smith Institute	Londra	500,000 bin	Serbest Piyasa, Sosyal Politikalar

Kaynak: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598

Bir think-tank’i gerçek anlamıyla başarılı kılan özgür ve yenilikçi fikirler üretebilmek adına bağımsızlık öncelikli olması gereken şarttır. Bu nedenle bu düşünce kuruluşlarının bağımsızlığı önemlidir. Bağımsız think tankler ise hükümet kaynaklarının aksine, hükümet dışı fonlardan beslenmektedir. Öyle ki bu durum onları hükümet dâhilindeki fonlardan beslenen toplulukların aksine, siyasi baskılardan ve yönlendirmelerden koruyarak, onlara farklı, yenilikçi ve alternatif politikalar üretmeleri konusunda destek sağlar (Ezer, 2009).

2.2. Think-tanklerin Tarihsel Gelişimi

Think-tank terimi ilk kez XX. Yüzyılın başında, ABD’de “akılcı yönetim” fikrinin egemen olduğu bir dönemde (1901-1917) ortaya çıkmıştır. Bilimsel araştırmaların ve uzmanların yönetimi daha akılcı ve verimli kılacağına inanıldığı, ekonomi ve devlet aygıtı içinde planlamaya ve teknolojiye dayandırılması gereğinin sıklıkla vurgulandığı bu dönemde öne çıkan ya da çıkartılan “yönetim uzmanları”, politik yetki sahiplerine danışmanlık hizmeti vermeye başlamışlardır.

Bu danışmanlık hizmeti, bir yandan yönetimi daha da akılcılaştırma hedefini taşıırken, diğer yandan da geleneksel sınıfı birliklerinden ve çıkarılardan kaynaklanan çatışmalardan uzak duran üniversite eğitilmiş uzmanların “nesnel” bilgileri sayesinde toplumsal sınıflar arasındaki politik çatışmaların engellenmesini mümkün kılar. Think-tanklerin ilk kurumlaşma

örnekleri tam da bu yıllarda ABD’de gerçekleşmiştir. 1907’de kurulan Russell Sage Foundation’ı, 1910’da Russell Foundation, 1911’de Carnegie Endowment ile Twentieth Century Fund ve 1916’de Hoover Institution izler (Keskin, 2005).

Think-tankler Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ilişkiler alanında etkisi giderek artan bir aktör konumuna gelmiştir. Özellikle ABD’de faaliyet gösteren think tankler gerek Amerikan iç ve dış politikasını şekillendirme noktasında gerekse dünya politikasını yönlendirme adına yoğun bir çaba içerisinde. Bu düşünce fabrikalarının önümüzdeki dönemde de dünya politikasında ağırlıklarını hissettirmeye devam edecekleri anlaşılmaktadır (Karabulut, 2010:91-92).

ABD’de, 1907 ile 1950 yılları arasında sadece iki düzine kadar think-tank kurulmuşken, 1950 sonrası bu sayı katlanmış ve think-tankler adeta bir endüstri haline dönüşmüştür. ABD’nin uluslararası alanda dış ilişkilerini nasıl yürüteceği ile ilgili çıkmazları, yönetenlerin politik uzmanlara bağımlılığını arttırmış, dolayısıyla da RAND Corporation (1948), Foreign Policy Research Institute (1955), Center for Strategic and International Studies (1962) gibi enstitülerin kurulmasını sağlamıştır (Keskin, 2005:6).

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte dünyadaki think-tank anlayışı ve algılaması da değişmeye başlamıştır. Çevresel sorunlar, insan hakları, küreselleşme ve ekonomi-politik gibi konular ya mevcut think-tanklerin çalışma alanlarını genişletmelerine sebep olmuş ya da bizzat bu yeni çalışma alanları üzerine kurulan think-tankler ortaya çıkmaya başlamıştır (Evans ve Newnham’dan aktaran Karabulut, 2010:94).

ABD’de sayıları 1500’ün üzerinde bulunan düşünce kuruluşlarının temel hedefi olarak yaptıkları araştırmalar ve çalışmalar sonucunda kamuoyunda ve dış politikada karar alıcı merciler üzerinde etki sahibi olabilmek gösterilebilir. ABD’de 1907 ve 1950 tarihleri arasında sayıları iki düzineden az olan düşünce kuruluşlarının 1980’lerin başlarından itibaren hem sayıları hem de önemleri giderek artmıştır. Bu da özellikle II. Dünya Savaşı’nı takiben hegemon bir güç durumuna gelen ABD’nin uluslararası politikada kazandığı önem ve sorumluluktan kaynaklanmaktadır (Akdemir, 2007:55).

Bugün, Amerika’nın dünya literatürüne think tank sözcüğünü kazandırmış olması tesadüf değildir. Think-tank, araştıran, analizler yapan, yayınları olan ve danışmanlık hizmetleri veren sivil toplum kuruluşudur. Bu düşünce kuruluşları, Amerikan politikalarının yönlendirilmesinde ve karar alma aşamalarında yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Başka hiçbir ülkede düşünce kuruluşları ile siyasal yaşam ilişkisi bu kadar iç içe geçmiş değildir (Akçadağ, 2009).

Amerika’daki düşünce kuruluşları dünyanın diğer yerlerindeki bu tür kuruluşlardan belirgin bir farkla ayrılmaktadır. Bu belirgin fark ise Amerika’daki düşünce kuruluşlarının diğer ülkelerdeki örneklerine nazaran benimsedikleri fikirlerini karar alıcılara ulaştırmada daha az kısıtlamalara uğramalarından ve kamuoyunu etkilemede daha fazla fırsatlara sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Yani, diğer ülkelerdeki benzer kuruluşlarla kıyaslandıklarında ABD’deki düşünce kuruluşlarının bir çoğu, özellikle dönemin yönetimine yakın kuruluşlar, dış politika yapımında çok daha etkin bir nüfuza sahiplerdir (Denham ve Gernett’ten aktaran Akdemir, 2007:56).

Bugün neredeyse her ülkede varlık gösteren düşünce kuruluşları birkaç milyon çalışana ve belirli bir entelektüel özgürlüğe sahiptir. Düşünce kuruluşları artık siyasi sistemlerin, belirli faaliyetleri ve örgütsel yapılanmaları gibi, çeşitli kademelerinde faaliyet göstermektedirler. Siyasi manzaranın kalıcı bir parçası olan düşünce kuruluşları, birçok ülkede siyasal sürecin ayrılmaz bir parçası durumuna da gelmişlerdir (Akdemir, 2007:54).

Pennsylvania Üniversitesi'nin yayımladığı bir çalışmada düşünce kuruluşlarının iletişim ağlarının küresel çapta olduğu ve her geçen gün daha da genişlediği belirtilerek, bu kuruluşların bugünün kamu politika konularına çözümler üretme kapasitesinin de arttığı kaydedilmektedir. Merkezi Philadelphia'da bulunan "Düşünce Kuruluşları ve Sivil Toplum Programı" yöneticisi James McGann'ın yaptığı çalışmada "Birçok düşünce kuruluşu dünya sahnesinde yer alırken bu kuruluşlar küresel yayılma stratejileri sayesinde eş zamanlı olarak çoğalmaya devam ediyor" denilmektedir (Sarıhan, 2010).

ABD'de Başkan Wilson'un Beyaz Saray'a çıkışından itibaren, başkanlar ve başkan adayları ABD'nin geleceğini şekillendirmek için büyük ölçüde think-tanklerde görev yapan uzmanlardan yararlanmış, hatta bu uzmanlar yönetimde danışman olarak söz sahibi olmuşlardır.

Think-tanklerin karar alıcılar üzerinde sahip olduğu etkinin büyük ölçüde o ülkedeki demokrasi işleyişi ile bağlantılı olmakta ancak, siyasal sistem, etnik yapı, gelenekler ve bölgesel farklılıklar da önem taşımaktadır. Örneğin; ABD'nin federal yapısına bağlı olarak, eyaletler arasındaki rekabet ortamı sürekli daha farklı ve daha tatminkâr politikaların yürürlüğe konması açısından think-tanklerin önemini arttırmaktadır.

Aynı şekilde, ABD nüfusu çok farklı etnik yapı ve gelenekten insanlardan oluşmaktadır. Bu farklı gruplar, kendi görüşlerine uygun olan think-tankler aracılığıyla taleplerini karar alma mekanizmalarına iletebilmektedir. Ayrıca, ABD'de "bağış yapma" ve entelektüel tartışmalara maddi katkı sağlama kültürünün son derece gelişmiş olması da think-tanklerin varlıklarını sürdürmelerinde önemli bir etkidir (Akçadağ, 2009).

2.3.Think-tankleri Sınıflandırma Biçimleri

1900'li yıllarda Amerika da başlayan think-tank fenomeni, özgürlük ve demokrasi teriminin yükselen trendiyle birlikte günümüzde 1500'ü ABD'de olmak üzere büyük bir fenomen haline gelmiştir. Soğuk savaş sonrası büyük bir hızla bütün dünyaya yayılan bu fenomeni inceleyecek olursak, think tankler'in işlevsellik bakımından birbirilerinden farklılaştıklarını görürüz.

Bu tespitle birlikte Amerikan think-tankleri'nin karar alıcılar üzerinde sahip olduğu etkinin, diğer ülkelerdeki think tanklere kıyasla fazla olduğunu söylemek doğru olur. Bu etki Orta Doğu'ya geldikçe azalmakta ve bazı ülkelerde neredeyse sıfıra inmektedir. Bu farklılaşmanın demokrasinin işleyişi ile doğru orantılı olduğunu söylemek yanlış olmaz ancak sadece bununla bir değerlendirme yapmak eksik olmaktadır. Bu farklılaşma temelinde siyasal sistemlerden, etnik yapıya, geleneklerden, bölgesel farklılıklara ve hatta ülkelerin yüzölçümlerini de içeren bir bütünün sonucudur (Ezer, 2009).

Tablo-3: İşlevsel Açıdan En İyi Think Tankler

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Konularında En İyi 5 Think Tank	Uluslararası Gelişmelere Yön Veren İlk 5 Think Tank	Ekonomi-Politik Konularında En İyi 5 Think Tank
1. Brookings Institution	Brookings Institution	Brookings Institution
2. Chatham House	Overseas Development Institute	Peterson Institute for International Economics
3. Carnegie Endowment for International Peace	Council on Foreign Relations	Fraser Institute
4. Council on Foreign Relations	Rand Corporation	National Bureau of Economic Research
5. International Institute for Strategic Studies	Woodrow Wilson International Center for Scholars	Adam Smith Institute

Kaynak: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598

Think-tankler çeşitli biçimde sınıflandırılabilir. Üzerinde uzlaşma sağlanan ortak bir yaklaşım söz konusu olmamakla birlikte mevcut think-tanklerin kurumsal özelliklerinden ve yapısından hareketle şöyle bir sınıflandırma yapılabilir:

- i- Etkinlik Derecesine Göre:** Küresel, Bölgesel ve Ülkesel,
- ii- Bağımsızlık Kriterine Göre:** Tam Bağımsız, Yarı-bağımsız/bağımlı, Tam Bağımlı,
- iii- İşlevlerine Göre**

a- Bölgesel ya da Ülkesel Çalışmalar Yapan (Avrupa, ABD, Kafkasya v.b)

b- İşlevsel Çalışmalar Yapan (Güvenlik, İnsan Hakları, Enerji, Çevre v.b)

Bu sınıflandırmanın yanı sıra diğer bazı yaklaşımlar da vardır. Örneğin, Foreign Affairs tarafından yayınlanan think tank indeksinde şu şekilde bir sınıflandırma yapılmıştır;

i- Politika Yapıcılar: RAND, Urban Institute, Overseas Development Institute v.b. ,

ii- Partizanlar: Heritage Foundation, Center for American Progress, Adam Smith Institute v.b.,

iii- Fantomlar: China Development Institute, Institute for Democracy and Cooperation (Russia) v.b.,

iv- Bilim Adamları: Brookings Institution, Council on Foreign Relations, Chatham House v.b.,

v- Aktivistler: Human Rights Watch, Centre for Conflict Resolution (South Africa), Amnesty International (Aktaran: Karabulut, 2010:95-96).

3. TÜRKİYE'DE THINK-TANK KURULUŞLARI

Aslında Türkiye'nin hala gelişmekte olan bir ülke mi olduğu, yoksa artık gelişmiş ülkeler grubu içinde değerlendirilebilecek seviyede mi olduğu bir tartışma konusudur. Dolayısıyla çoğu ölçütlere göre Türkiye'nin belirli standartları yakaladığı ileri sürülebilse de, düşünce kuruluşları bağlamında Türkiye'deki duruma bakıldığında Türkiye'de düşünce kuruluşlarının öneminin tam olarak kavrandığı, üniversite ile devletin, sanayinin tam olarak işbirliği içinde olduğu söylenemez.

Türkiye'de düşünce kuruluşları biraz da gelişmiş ülkeleri görenlerin oralarda gördüklerini Türkiye'ye taşıma hevesi ile bağımsız ve üniversiteler içinde think-tankler şeklinde başlamış ve yayılmaya başlamıştır. Bunun ne derece bilinçli, ne derece özenti çerçevesinde kaldığı tartışmaya açık olsa da her halükarda bu iyi bir gidiştir (Bal).

Dünya, bugünkü anlamda think-tanklarla, yani düşünce araştırma kuruluşlarıyla 19. yüzyılda tanıştı. Türkiye'de bir düşünce kuruluşunun bu anlamda ortaya çıkması ise tam 144 yıl sonra gerçekleşti: Bir üniversite bünyesinde son derece mütevazı şartlarda kurulan bu ilk denemenin gerçek anlamda etkili think tanklara dönüşmesi için bir çeyrek asır daha beklemek gerekti (Laçiner, 2009).

Dolayısıyla Türkiye'de think-tank kavramı son 20 yılda oldukça yayılan bir kavramdır ancak geçmişe baktığımızda Türk halkının pek de think-tanklere aşina olmadığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin açıklanmasından sonra Avrupa değerlerinin Türkiye'ye daha çok girmeye başlamasıyla think-tank kültürü de Türkiye'yi etkilemeye başlamıştır. Her ne kadar Amerika'da veya Avrupa'da olduğu kadar gelişmiş olmasa da Ortadoğu açısından bakacak olursak Türkiye son yıllarda bünyesine kattığı think-tanklerle oldukça önemli bir zenginliğe sahip bulunmaktadır.

Genellikle politika veya uluslararası ilişkiler alanında Türkiye'de kurulan think-tankler yaptıkları araştırmalarla, anketlerle ve hazırladıkları raporlarla hükümeti belli konularda bilgilendirmek, halkın belli konulara dikkatini çekmek ve belli bir kamuoyu tartışması yaratmak gibi çalışma alanlarına sahiptir. Politika ve uluslararası ilişkiler dışında ekonomi, sağlık, eğitim gibi konularda da think tankler mevcuttur (Kayadelen, 2010).

Her ne kadar Ortadoğu ülkeleriyle kıyaslandığında Türkiye açısından daha pozitif bir tablo olduğu söylenebilse de bu konuda adeta “düşünce fakirliği” yaşandığını söyleyenler de bulunmaktadır. Başta ABD ve diğer Batılı ülkeler olmak üzere dünyanın gelişmiş ülkelerinde düşünce merkezlerinin Türkiye’ye nazaran hem niceliksel hem de niteliksel olarak oldukça güçlü oldukları görülmektedir.

Böylesi bir tablonun ortaya çıkmasında ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel etkenler söz konusudur, fakat en önemli sebep Türkiye’de düşünce merkezlerinin öneminin henüz idrak edilemediğidir. Böylesi bir algılama sorunu var olan ya da yeni kurulacak düşünce merkezlerinin devlet ya da özel sektörden gerekli ekonomik desteği görememesini beraberinde getirmektedir (Karabulut, 2010:91).

Ülkemizde kâğıt üzerinde 50 civarında think-tank görünmesine rağmen fiiliyatta sayı beşe, altıya kadar düşmektedir. Bunların imkânları da son derece kısıtlı olup hepsi toplandığında orta büyüklükte bir Amerikan düşünce kuruluşu dahi yakalanamamaktadır. Örneğin; Brookings’ın yıllık bütçesi 100 milyon dolar civarındadır. Bu rakam Türkiye’de bazı bakanlıkların bütçesinden dahi fazladır. ABD’de bu sektörde çalışan kişi sayısı 50.000’in üzerinde iken Türkiye’deki rakam oldukça düşüktür (Laçiner, 2009).

Ayrıca yasama organının dış politika sürecindeki ağırlığı ile think-tank’lerin dış politikaya etkisi arasında da yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de, dış politika sürecine think-tank’lerin etkisi sınırlı ve hatta soyut düzeyde kalmaktadır. Soyut düzeyden kasıt, sözü geçen etkinin karar alma sürecinde değil fikirlerin oluşması için gerekli zihinsel bilginin oluşması sürecinde kendini göstermesi ihtimalindedir (Bulut ve Güngör).

Ayrıca dünyadaki diğer ülkelere kıyasla Türkiye’nin think tankler konusunda oldukça gerilerde olduğu istatistiksel verilerle de ortaya konabilir. Örneğin Nijerya’da 38, Kenya’da 42, Bangladeş’te 34, Romanya’da 53, Ukrayna’da 45, Şili’de 36, Meksika’da 54, Hollanda’da 55 think tank faaliyet göstermektedir. Görülebileceği gibi dünyanın farklı coğrafyalarındaki çoğunluğu Türkiye’den daha az gelişmiş ülke görünümü veren ülkelere dahi think tank sayısı ülkemizden fazladır. Foreign Affairs’ın think-tank indeksine göre Türkiye’deki think-tank sayısı 21’dir (Karabulut, 2010:101).

ABD’nin tersine Türkiye’de, özel sektör girişimcilerinin kurulmasına öncülük ettiği think-tank’ler, yaygın değildir. Türkiye’de think-tank’lerin kurulmasının özel sektörden ziyade devlet teşvikiyle gerçekleşmesi aslında her iki ülkenin, siyasal karar alma ve uzman görüşü arasındaki ilişkiyi farklı yorumladığını göstermektedir. Bu durum aslında, Türkiye’de siyasal karar alma mekanizmasında sağladıkları uzman görüşlerle önemli bir etkisi olan bürokratik sınıfın aksine, ABD’de bürokrasinin etkisinin siyasal karar alıcılara tavsiyelerde bulunan bağımsız uzmanların varlığı nedeniyle sınırlı olmasıyla da açıklanabilir.

Ayrıca ABD’de son derece gelişmiş olan “bağış yapma” ve entelektüel tartışmalara maddi katkı sağlama kültürünün, Türk girişimcileri arasında henüz tam olarak yerleşmemiş olması da her iki ülke think-tank’lerini farklılaştıran bir diğer etmen olarak değerlendirilebilir. ABD’deki birçok örneğin tersine Türkiye’de kişisel bağışlarla ayakta duran think-tank’lere rastlamak mümkün değildir (Bulut ve Güngör).

Ancak her şeye rağmen Türkiye’de bu alanda çalışmalar çok az olsa da son dönemde düşünce kuruluşları anlamında ciddi gelişmeler de göze çarpmaktadır. Türkiye’de ilk olarak Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi(ESAM)’nin kurulması Türkiye’nin think tank alanına geçiş yapmasını sağlamıştır. Son dönemde ise 1994 yılında kurulan adından çok söz ettirmiş kapsamlı çalışmalar yürüten Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) kurulmuş fakat sponsor firmanın desteğini çekmesiyle birlikte 2009 yılında kapatılmıştır.

Fakat bu kuruluşun barındırdığı akademisyenler yurt içinde ve yurt dışında çeşitli think-tanklerde çalışmalarını sürdürmektedir (Yılmaz, 2010).

Türkiye'nin güvenlik politikalarının yapımında ve Türkiye'nin dış politikasında, geleneksel yapı ve anlayıştan daha değişimci bir eksene doğru kayış yaşanmakta ve bu think-tankler tarafından geliştirilmektedir. Başka bir deyişle, think-tankler ve bu merkezlerde çalışan uzmanların ve yöneticilerin, yeni yapının şekillenmesinde payları kayda değerdir. Gelenen noktada, devleti temsil eden asker-sivil bürokrasisinin içerisinde farklı bir güvenlik politikası ve güvenlik kültürü modeli öneren bir sivil iradenin varlığı dikkat çekicidir (Aras vd., 2010:168).

3.1. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Think-tankler, Yapıları ve Faaliyet Alanları

Think-tankler, Türkiye'de gerek insan kaynağı gerekse fon yönetimi açısından somut bir ekonomik sektör oluşturmaktadır. Think-tankler genellikle proje bazlı faaliyet göstermekte, AB'den ve diğer yurtdışı kaynaklı hibe ve araştırma projelerinden gelen finansman, dergi ve kitap satışı geliri, bağış ve sponsorluk gibi kaynaklarla sektörde var olmaya çalışmaktadırlar.

İletişim teknolojileri alanında meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle, think-tankler arasındaki uluslararası ağın güçlenmesi, ortak proje ve faaliyetlerin yürütülmesi, internet aracılığı ile telekonferanslar düzenlenmesi ve uluslararası tartışma platformlarının giderek yaygınlaşması think-tanklerin belirgin bir sektörde var olduğuna işaret etmektedir (Aras vd. 2010:170).

Günümüzde Türkiye'de think-tank anlamına gelebilecek kuruluşlar dörde ayrılabilir. **Birinci grupta** yer alanlar askeri ve sivil yönetim kuruluşları olarak iç ve dış politikaya dair stratejik öngörüler gerçekleştirmektedir. Genelkurmay Başkanlığı'nın Stratejik Araştırmalar Etüd Merkezi (SAREM), Harp Akademileri'nin Stratejik Araştırmalar Enstitüsü ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı Strateji Merkezi bu türdendir.

İkinci grupta yer alanlar üniversitelerin kurdukları merkezlerdir. Dış ilişkilerin stratejik boyutlarından, politik ve ekonomik öneriler geliştirmeye kadar çeşitli çalışma alanlarına sahip olan bu merkezler şunlardır: Yıldız Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (BÜSAM).

Üçüncü grupta yer alan ve Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin(ASAM) temsil ettiği kuruluşlar ise bir yandan ideolojik misyonu olan, diğer yandan da hükümete ve orduya dışarıdan hizmet verenlerdir.

Dördüncü grupta ise Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) ile Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV) gibi vakıflar yer almaktadır. Kendilerini “düşünce üretim merkezi” olarak tanımlayan ve bilimsel araştırmalar ile politik kararlar arasında bağ kurmayı ve danışmanlık hizmeti vermeyi amaçladıklarını ifade eden bu vakıflar da akademisyenler, işadamları, gazeteciler, bürokratlar ve politikacılar ile bir arada çalışmaktadır (Keskin, 2005:8,9).

Tablo-4: Türkiye'deki think-tank kuruluşları listesi

Kuruluş adı	Kısaltması	Merkezi	Kuruluş yılı
Actus Sağlık Araştırmaları ve Sosyal Stratejiler Geliştirme Merkezi	ACTUS	Kuzguncuk, İstanbul	2009
Ankara Global Araştırmalar Merkezi	AGAM	Çankaya, Ankara	2006
Ankara Strateji Enstitüsü	ANKARA STRATEJİ	Emek, Ankara	2011
Araştırma ve Etüdler Merkezi	AREM	Yenimahalle, Ankara	2005
ARI Hareketi	-	Beşiktaş, İstanbul	1994
Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi	ASAM	Çankaya, Ankara	1994

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 31 Temmuz – Ağustos 2012

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Alternatif Politikalar Merkezi	APM	Çankaya, Ankara	2004
Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi	BİLGESAM	Şişli, İstanbul	2008
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi	ÇOMÜ-SAM	Çanakkale	
Dış Politika Enstitüsü	DPE	Ankara	1974
Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi	ESAM	Balgat, Ankara	1969
Global Politikalar Araştırma Merkezi	GLOPOL	Konya	2006
Global Strateji Enstitüsü	GSE	Kızılay, Ankara	
Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi	GASAM	Şişli, İstanbul	2004
Hürriyet Hukuk Hoşgörüsü Hareketi	3H	Sultanahmet, İstanbul	2006
KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı	KÖKSAV	Maltepe, Ankara	1991
Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı	-	Beşiktaş, İstanbul	1985
Orta Doğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi	ODAM	Mebusevleri, Ankara	2004
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomik Araştırmalar Merkezi	ERC	Ankara	
Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi	SAREM		2002
Stratejik Araştırmalar Merkezi	SAM	Çankaya, Ankara	1995
Temel Stratejik Araştırmalar ve Danışmanlık	TSA	Çankaya, Ankara	2009
Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi	TASAM	İstanbul	2002
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı	TESEV	İstanbul	1994
Türkiye Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi	TESAM	Kahramanmaraş	2008
Türkiye Kültür Araştırmaları Grubu	-	Beşiktaş, İstanbul	1999
Türkiye Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi	TUSAM	Bahçelievler, Ankara	2004
Ulusal Enerji Forumu	-	İstanbul	2001
Ulusal Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Derneği	UGSAD	Ankara	1992
Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi	TÜRKSAM	Ankara	
Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu	USAK	Mebusevleri, Ankara	2001
Uluslararası Stratejik Tahlil ve Araştırmalar Derneği	USTAD	Mardin	2011

Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce_kurulu%C5%9Flar%C4%B1_listesi (02.10.2011)

Türkiye'deki think-tank'lerde görev yapan uzmanların nitelikleri incelendiğinde yürüttükleri görevlerden emekli olmalarının ardından bu kurumlarda çalışmaya başlayan oldukça önemli isme rastlanmaktadır. Örneğin:

Gündüz Aktan: Washington Eski Büyükelçisi ve ASAM Eski Başkanı,

Faruk Loğoğlu: Washington Eski Büyükelçisi, ASAM Başkanı,

Ömer Engin LÜTEM: Emekli Büyükelçi, ASAM Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Başkanı,

Armağan Kuloğlu: Emekli Tümgeneral, ASAM Jeopolitik ve Strateji Araştırmaları Masası Başkanı,

Edip Başer: Emekli Orgeneral, ASAM Yönetim Kurulu Başkanı,

Nüzhet Kandemir: Emekli Büyükelçi, ASAM Yönetim Kurulu Üyesi,

Tayyibe Gülek: Devlet Eski Bakanı, USAK Onursal Başkanı gibi isimler resmi görevlerinin ardından think-tank'lerde görev almışlardır. Bu durum, devlet kademelerinde görev almış olan üst düzey bürokratların tecrübelerini think-tank'lere aktarmalarına olanak sağlamıştır. Böylece, iki açıdan think-tank'ler önemli kazanımlar elde etmektedir.

Birincisi, devlet politikalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarını çok iyi bilen bu kimseler think-tank'leri de bu konuda bilgi sahibi yapmakta ve söz konusu think-tank'lerin ilerleyen dönemlerde oluşturacakları araştırma ve analizlere tecrübelerini katmaktadır. İkincisi, think-tank'ler bünyesinde görev yapan bu kişiler, think-tank'lerin kredibilitelerini arttırmakta ve bu sayede siyasal karar vericiler bu think-tank'lerin tavsiyelerini daha fazla dikkate alabilmektedir.

Türkiye’de bulunan think-tank’ler genel olarak düzenledikleri seminer, panel, ulusal ve uluslararası konferanslarla ve internet yayını ile gerek kamuoyunu gerekse de siyasal aktörleri bilgilendirmekte, ürettikleri bilgiyi çıkarttıkları hakemli dergide yayınlamakta ve bilimsel bilgi üretmektedir. Bu etkinliklerinin yanında uyguladıkları staj programları ile uzman yetiştirmekte ve en önemlisi bilginin ulusal yollarla üretilmesini sağlamaktadırlar. Geleceğin planlanması ve her duruma göre strateji değiştirilebilmesi ve duruma göre farklı planın hazırda olması zaman/strateji boyutu bir devletin başarısında önemlidir (Bulut ve Güngör).

3.2. Türkiye’de Think-tanklerin Karşılaştığı Sorunlar, Etkileri ve Nedenleri

Temel bilim üretme kurumları ile siyaset üretme ve yürütme kurumları arasında geçişkenliği sağlayan, her iki kurumdan da beslenen, amacı alternatif veya tamamlayıcı siyaset üretmek olan düşünce kuruluşlarının örnekleri Türkiye’de henüz ancak gelişme aşamasındadır (Beriker-Atiyas, 2001:46).

Türkiye’nin sosyal ekonomik sorunları ile ilgili üniversiteler daha yabancı kalırken düşünce kuruluşları imkânları kısıtlı olmasına rağmen, somut sorunlar ile ilgili arayış içine girmişler, anketler, araştırmalar yapılmış, öneriler ortaya atılmaya başlanmıştır. Düşünce kuruluşları alternatif politikalar üretme bağlamında adımlar atmaktadırlar ve karar vericilere servis yapmaya başlamışlardır. Bu durum hem kamuoyunun, hem de yöneticilerin dikkatlerinden kaçmamaktadır. Fakat 2000’lerin başından itibaren Türkiye’de varlıklarını hissettirmeye başlayan Türkiye’deki düşünce kuruluşlarının bazı sıkıntıları vardır (Bal).

Think-tankler son yirmi yılda yayılan kurumlar olmasına rağmen Türkiye’deki think-tankler başta ekonomik problemler olmak üzere daha pek çok konuda pürüzlerle karşılaşmakta, istediği amaca ulaşmakta zorluklar çekmektedir. Ekonomik alanda çıkan problemler genelde araştırmacı sayısının azalmasına, yapılan yayınların azalmasına ve bunların dolaylı sonucu olarak konuya olan ilginin azalmasına neden olmaktadır (Kayadelen, 2010).

Think-tank olgusu ile Türkiye’nin geç tanışmış olması diğer bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Türk düşünce merkezleri finans, kalıcı kadro temini, kurulan kadronun uyumlu şekilde kurgulanması, zamanın verimli kullanımı ve güncel bilgi tedariki sorunları ile karşı karşıyadır. Ayrıca, Türkiye’de düşünce kurumları kariyer mesleği değildir. Türkiye’de ‘stratejist’, ‘analist’, ‘siyasi analist’, ‘dış politika uzmanı’, ‘dış politika araştırmacısı’, ‘düşünce merkezi uzmanı’, ‘think-tanker’ adıyla tanımlayabileceğimiz bu meslek, tam zamanlı bir meslek olarak bilinmez (Karabulut, 2010:101).

Güvenlik politikaları açısından think-tanklerin konumu ele alınacak olursa en başta Türkiye’nin jeostratejik konumu, sivil ve askerî bürokratik elit tarafından uzun yıllardır şekillendirilen geleneksel güvenlik yaklaşımının en temel belirleyicilerinden biri olduğunu ifade etmek gerekir. Türkiye’nin, Balkanlar, Orta Doğu, Kafkasya, Akdeniz ve Karadeniz ile çevrelenmiş güvensizlik, istikrarsızlık ve belirsizlikle malul karmaşık ve rizikosu yüksek bir coğrafyası olduğundan hareketle, sivil ve askerî bürokratik elit güvenlik ve dış politika yapımında önceliği jeostratejiye vermektedir.

Diğer bir ifade ile Türkiye’deki geleneksel güvenlik anlayışı, coğrafyanın ve bölgesel konumlanışın belirleyiciliğindedir. Çalışmamız sırasında, araştırma merkezi ve uzmanlarının söylemlerinden, her ne kadar kimi zaman kendilerini ayrı tutmak isteseler ve hatta yer yer eleştirseler de, Türkiye’nin fiziki güvenliği ve coğrafya/jeostratejiyi baz alan güvenlik anlayışından uzaklaşmamaktadırlar (Aras vd., 2010:173).

Ayrıca think-tanklerin herhangi bir siyasi parti veya ideolojiden bağımsız olabilmeleri için iktisadi olarak sıkıntı çekmemeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, başa geçen

hükümetlerin politikasına göre araştırma alanını değiştiren ve hükümetin propagandasını yapan kuruluşlara dönüşebilmektedir. Aslında, Türkiye’de pek çok think-tank konularına göre siyasi partilerle birlikte anılmaktadır ve bazı think-tankler bu durumu hoş karşılasa da bazıları amaçları sadece ilgilendikleri konuda araştırma yapmak ve halkı aydınlatmak olduğu için bu durumdan rahatsızdır (Kayadelen, 2010).

Birkaç örnekle yıllık bütçeleri; “Rand Corporation; 250 milyon dolar, Brookings Institution 61 milyon dolar” olan Amerikan Düşünce Kuruluşları ile tüm Türkiye’deki benzerlerinin yıllık bütçeleri karşılaştırıldığında, aradaki fark uçurum niteliğindedir. Kaynak yetersizliğinden dolayı yereldeki çoğu düşünce kuruluşu, ABD’deki örneklerinin aksine; günlük tartışmalar üzerine yoğunlaşarak, kısa dönem stratejiler geliştirmekte; tabiri caiz ise günü kurtarma çabası içerisine girmektedir.

Oysa ABD’de günlük olaylardan kendilerini uzak tutan bu kuruluşlar; hükümet çalışanlarının (veya bürokratların) siyasi kaygılar nedeniyle üzerinde çalışmadığı uzun dönemli stratejiler üretmektedir (Ezer, 2009). Neticede ülkemizde de bürokratlardan bu tür uzun vadeli strateji oluşturmasını beklemenin abes olduğu tecrübelerle anlaşılmaktadır.

Türkiye içinde gerek kamudan, gerekse özel sektörden beklendikleri desteği yeterince bulamayan düşünce kuruluşları hayatta kalabilmek, finansal sorunlarını aşabilmek için yurt dışından destek arayışına girmekte, başarılı olurlarsa da, başka bir ülkenin ajanı muamelesine tabi tutulmaktadır. Her halükarda iyi niyetin korunması şartı ile, iç ve dış ayırımının öneminin azaldığı, karşılıklı bağımlılıkların arttığı bir dünyada uluslararası işbirliği yadigarlanmamalıdır. Aslında ne kadar çok yurt dışında farklı kurumlarla işbirliği yapılırsa, etkileşim çift taraflı olacak, aynı zamanda dünyaya Türkiye’nin perspektifi, hassasiyetleri ve değerleri yansıtılabilecek, hem dünya etkilenecek, hem de Türkiye’ye has yaklaşımlarla dünyadaki sorunlarla ilgili katkılar yapılabilecektir (Bal).

Ekonomik problemlerin dışında think-tanklerin en çok karşılaştıkları sorunların bir diğeri de seslerini duyuramamalarıdır. Kuruluş amacı halkı ve karar alıcıları bilgilendirmek olan bu kuruluşların kamuoyu oluşturmada karşılaştıkları zorluklar amaçlarına ulaşmalarına engel teşkil etmekte ve ülke nezdinde oldukça önemli olmalarına rağmen önemsizmiş gibi bir görüntüye bürünmelerine yol açmaktadır. Bu durumun başlıca sebebi ise think-tanklere gereken önemi vermeyen medya kuruluşlarıdır (Kayadelen, 2010). Zaten kuruluş gayeleri daha çok patronlarının ticari menfaatlerini kollamak olan veya daha fazla satış yapmak için her türlü olumsuz aracı kullanabilen Türkiye’deki medya kuruluşlarının da bu tür kuruluşlara hak ettikleri yeri ayırmamalarını normal karşılamak gerekir.

Ülkemizde, politika üretme sürecine bilimsel katkının yetersiz olması sadece politikacıların bu konudaki duyarsızlıkları nedeniyle değil, aynı zamanda politika üretme çalışmalarına yukarıda da bahsedildiği üzere yeterince kaynak ayrılmaması ve bilim adamlarımızın politika üretecek bilimsel çalışmalara yeterince ilgi göstermemesinden de kaynaklanmaktadır.

Oysa, bir politika konusunda yapılan hatanın maliyeti toplumsal olarak çok yüksek olabilmektedir. Bu nedenle, ülkemizdeki düşünce merkezlerinin gelişmesine daha çok kaynak ayırmak, aslında kamu yararına. Düşünce merkezlerinde yürütülen araştırmaların sonuç odaklı olmasını sağlamak için çalışmanın başlangıç aşamasından itibaren araştırmacı ile politikacı-bürokrat kesimi arasında etkin iletişim kurulması faydalı olacaktır (Argüden, 2006).

Demokrasinin güçlü aktörleri olarak uluslararası arenada, siyasi karar alma mekanizmaları ile akademisyenler arasında bir boru hattı görevi gören think tankler, ne yazık ki bu boru hattının bazı bölgelerde tıkanmış, bazı bölgelerde sabote edilmiş ve yine bazı

bölgelerde ise tamamlanamamış olması nedeniyle; Türkiye de olması gerektiği nitelikte çalışmamaktadır.

Tüm bu aksiliklerin aşılmış olduğu bazı durumlarda ise, teknik ve maddi olanaksızlıklarla birlikte, bu hatta verilecek petrol bulunamamaktadır. Think-tankler'in Türkiye'de yeterince etki yaratamamasının bir diğer sebebi ise bu kurumların bir çeşit akademik araştırma kurumu haline gelmesidir. Think-tanklerin bu tarz kurumlar haline gelmesindeki en büyük etken kuşkusuz ki birçoğunun üniversite bünyesinde çalışmalarını sürdürmesidir (Ezer, 2009).

Think-tanklerin karşılaştığı bu gibi sorunlar dışında aslında kendilerinin yarattığı bazı sorunlar da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, think-tanklerin genelde kendilerine belirli bir araştırma alanı seçmemiş olmamasıdır. Türkiye'deki hemen hemen çoğu think-tank az çok bütün konularla ilgilenmekte ve hangisi daha çok ilgi görürse yönünü oraya çevirmektedir. Özellikle dış politika alanında oldukça geniş bir yelpazede araştırma yapmayı alışkanlık haline getiren think-tankler özellikle bir alana yönelmekten kaçınmaktadırlar.

Bunun sonucunda ise gündeme göre kendini ayarlayıp hemen hemen her konuda yorum yapma hakkını kendinde hisseden köşe yazarlarına benzemektedirler. Bu durumda ise, think-tankler ülkemize faydalı olacakken alanında uzman olmayan birçok insan tarafından ele alınmış araştırmalarla dolu bir entelektüel çöplük yaratmaktadır ve bu çöplüğün içinde hangi araştırmanın işe yarar olduğu belli olmamaktadır.

Think-tanklerin yarattığı ikinci sorun ise, neredeyse çoğu think-tanklerin araştırma alanının dış politika alanında olmasıdır. Yeterli sayıda diğer konularla ilgilenen think-tank bulmak zordur ve bu durum da yine ilginin dağılmasına sebep olmaktadır (Kayadelen, 2010). Hâlbuki ABD gibi ülkelerde bu kuruluşların çok çeşitli dallarda çalışmalar yaptığı görülmektedir.

Think-tank kulüplerini, düşüncenin Ar-Ge'leri olarak kabul edebiliriz. Hedef çok düşünmek ve mümkün olduğunca çok düşünce üretmektir. Bir bakıma, think-tanklar düşüncesizliğe karşı bir isyandır. Türkiye'de think-tank kuruluşları açısından birçok bâkir sahalar vardır. Meselâ; hoşgörü ve barışçı çözüm üretme konusunda Türkiye'de araştırma yapan bir kurum yoktur.

Silahsızlanma konusunda Batılı ülkelerde çalışma yapan binlerce kurum varken, Türkiye'de bir tane bile yoktur. Kısacası Türkiye'de birçok mevzuda çok sayıda think-tank'lara ve tabî ki buralarda görev alarak beyin fırtınaları oluşturacak, yeni keşif ve icatlara zemin hazırlayacak genç dimağlara ihtiyaç vardır (Demir, 2000).

Düşünce kuruluşları, karar alan ve aldığı kararı uygulayan kurumlar değildir. Think-tankler karar alıcılara yardımcı olan, kısacası devlet kurumlarının alacağı kararlarla ilgili nokta analizler ve senaryolar sunan kurumlardır. Türkiye söz konusu olduğunda ise belki devletin dikkate alıp almadığından bile emin olunmayan, belki de aylarca yapılan çalışmaların bir hareketle çöpe gidebileceği bir alandan söz edilebilir (Öztürk ve Çevikalp, 2008).

Think-tanklerin sürekliliği anlamında da ciddi sorunlar mevcuttur. Türkiye'de think-tanklerin sayısı artmakla birlikte birçoğunun uzun yıllara dayanabilecek sürekliliği bulunmamaktadır. Hâlbuki sektörün gelişmesi kurumların devamlılığıyla ilintilidir. Araştırma merkezi yöneticilerinin tümü, sürdürülebilir mali kaynak temininde yaşanan sıkıntılardan yana dertlidir. Bu bağlamda, sektörün ihtiyaç duyduğu kaynak girişinin ve serbest kaynak kullanımının önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

Hükümet kurumlarının araştırma bütçelerinin artırılması ve bu bütçelerden think-tanklere gerek sipariş usulü gerekse de ihale yoluyla araştırma yaptırılması yöntemlerden

birisidir. Vergi avantajı getirecek ve think-tankleri diğer sivil toplum kuruluşlarından ayıran bir kanun düzenlemesi de yardımcı olabilir (Aras vd. 2010:178).

Ayrıca düşünce kuruluşlarında çalışan araştırmacılar da çalıştıkları kurumda uzun vadeli kalmaya sıcak bakmamaktadır. Bu araştırmacılar gerek bu kuruluşlardaki gelip giden yöneticilere güvenmediklerinden, gerek iş garantisi olmadığından, gerekse Türkiye’de düşünce kuruluşlarına istikrarlı finansal destek olmadığı genel kanaatinden dolayı, düşünce kuruluşlarını daha iyi ve güvenilir bir meslek öncesi bir atlama tahtası olarak değerlendirmekte ve öğretim üyeliği veya benzer başka güvenilir bir iş bulduklarında düşünce kuruluşlarından ayrılmaktadırlar. Bu durum ise düşünce kuruluşlarının uzun vadede işi bilen uzmanlara sahip olabileme lüksünü ellerinden almaktadır (Bal).

Ayrıca uluslararası ilişki ağlarına ve yurtdışındaki fonlara eklenilebilmek için, toplumda kimi zaman nükseden komplo teorileri de engel teşkil etmektedir. Türkiye’de yurtdışı kaynaklı proje yapmak, araştırma yapmak ve yayın yayınlamak yabancı ellerin gizli emellerine (Türkiye’yi yönetme, bölme, kendi çıkarlarına göre hareket ettirme ve kullanma gibi) alet olunmak şeklinde de yorumlanabilmektedir. Bu çeşit bir milliyetçi dalganın yükselmesinin ve komplo teorilerine kamuoyu ilgisinin yüksek olmasının, think-tankler sektörünü dolaylı yoldan olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Ayrıca devlet sırrı kavramının kanunen yeniden düzenlenmesi ve devlet sırrı/gizli bilgi anlayışına esneklik getirilmesi think-tanklerin üretimini daha sağlam temellere oturtacak, güvenilirliğini arttıracak ve sektörün geleceğini olumlu yönde etkileyecektir. Bu sayede think-tankler, iç ve dış politika ile ilgili siyasi bütün meseleler hakkında daha sağlıklı ve eksiksiz bilgiyi haiz olacaktır (Aras vd. 2010:178).

Son olarak, Türkiye’nin hala kucaklayıcı bir vizyon ile olaylara bakabilme, farklılıkları bir zafiyet değil, zenginlik olarak kabul edebilme bağlamında gerekli olgunluğa ulaşamaması düşünce kuruluşlarına bakışı de etkilemektedir. Bu bağlamda düşünce kuruluşları ya bir partiye, ya bir cemaate ya da bir kuruma yamanmakta, söz konusu kurum veya partinin kimliği, ideolojisi ile değerlendirilmekte ve şüphe ile bakılmaktadırlar.

Bu durum hem düşünce kuruluşlarının manevra alanını daraltmakta, hem de kamu ve özel sektör ile düşünce kuruluşlarının tam işbirliği yapmasının önünde engel olmakta ve senin düşünce kuruluşun, benim düşünce kuruluşum gibi yanlış, olmaması gereken bir anlayışı körüklemektedir. Oysa farklı argümanlar, fikirler, duruşlar Türkiye için daha tutarlı stratejiler, senaryolar oluşturmada avantaj sağlayacak, resmin tamamı görülebilecektir. Temelde bu tür sorunların aşılması durumunda daha istikrarlı ve Türkiye’nin somut sorunlarına politika önerileri getirebilen, karar vericilerin önüne politika alternatifleri koyabilen ve kamuoyunu da aydınlatan düşünce kuruluşları karşımıza çıkacaktır (Bal).

4. BULGULAR, ÖNERİLER VE SONUÇ

Bu bölümde araştırma ile ilgili olarak tespit edilen bulgularla öneriler sıralanmış ve sonuç kısmında araştırma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

4.1. Bulgular

B.1. Türkiye’de her ne kadar think-tank sayısı ve niteliği anlamında son yıllarda olumlu gelişmeler gözlemlense de gelişmenin beklenen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Dolayısıyla Türkiye gibi bölgesel liderliğe soyunan bir ülkenin think-tank anlamında çok daha ileri düzeylere gelmiş olması gerekirdi.

B.2. Türkiye’de faaliyet gösteren think-tanklerin önemli sorunlarla karşılaştığı gözlenmektedir. Bunların başında ekonomik sorunlar gelse de bu kuruluşları kendi bünyelerinden kaynaklanan sorunlar da göz ardı edilemez.

B.3. Türkiye’de siyasi karar vericilerin bu kuruluşların çalışmalarından yeterli ölçüde faydalanamadıkları bir gerçektir. Bu da bu karar vericilerin ne ölçüde sağlıklı kararlar verebildikleri konusunda bazı soru işaretlerine neden olmaktadır.

B.4. Think-tanklerin Türkiye’de genellikle dış politika alanında yoğunlaştıkları görülmektedir. Hâlbuki günümüzde hemen hemen her alanda think tanklerin yapacakları analizlere ve belirleyecekleri stratejilere göre politika üretilmesi kaçınılmazdır.

B.5. Think-tankler henüz Türkiye’de hak ettikleri saygınlığa sahip değildir. Bu kuruluşların gerekli ilgiyi ve saygınlığı kazanmaları durumunda genç beyinlerin bu kuruluşlara daha çok yönelebileceği düşünülmektedir.

B.6. Think-tankler en başta yaşadıkları ekonomik sorunlardan dolayı Türkiye’de tam anlamıyla bağımsız davranmamaktadır. Bu da yaptıkları araştırmalara ve çalışmalara yönelik önyargılar oluşmasına ve verilen emeklerin yeterli karşılığı ve ilgiyi görememesine neden olmaktadır.

4.2. Öneriler

Ö.1. Türkiye’de think-tanklerin gerekirse devlet kaynaklarından teşvik edilmeleri (örneğin; kuruluşlarından sonraki ilk beş yıl için idari ve kuruluş masraflarına yönelik vb.) bu kurumların sağlam bir şekilde kurumsallaşmalarına destek olabilecektir.

Ö.2. Türkiye’de sadece dış politika değil, ticaret, turizm, çevre, sağlık vb. alanlarda da strateji geliştirilmesi ve araştırma yapılması için gerekirse devletin bu tür think-tank kurulumuna ön ayak olabileceği değerlendirilmektedir.

Ö.3. Ayrıca Anadolu’nun değişik büyük illerinde de artık bu tür think-tanklerin açılması mümkün olabilirse ülkenin tüm beyin kaynaklarının bu fikir üretme yarışına olumlu anlamda katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Ö.4. Öğrencilerin bu tür kurumlarda staj yapmalarının teşvik edilmesi amacıyla yaptıkları stajların bir derste alınan krediler yerine sayılmasının daha genç ve dinamik araştırmacıların yetişmesine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ö.5. Yine think-tanklerde çalışacak stajyerlere verilecek ücretin belli bir kısmının devlet tarafından sübvansede edilmesi de bu think-tankleri genç eleman alıp yetiştirme yönünde teşvik nedeni olabilecektir.

4.3. Sonuç

İnsan hayatında birçok sınırlar vardır ve bu sınırların ötesine geçmek ürkütücü bulunur. Hayatımızda fizikî sınırlar olduğu gibi zihnî sınırlar da bulunmaktadır. Zihnî sınırlamalar beyin fırtınası oluşturacak şekilde düşünmemize izin vermez, hatta değişimi engellerler. Ülkemizin içine düştüğü ve bir türlü çıkamadığı bu durumdan kurtulması için insanımızın kolaycılığı terk etmesi, okuması, düşünmesi, tartışması gerekmektedir.

Bütün bunların olabilmesi için de her şeyin rahatça konuşulup eleştirilebildiği bir toplum yapısının oluşturulması gerekmektedir. Günümüzde eğitim, sağlık, ekonomi, politika, savunma stratejileri ve çevre gibi hayatın her alanında yeni yaklaşımlara orijinal fikirlere ihtiyaç vardır. Bu da bol bol beyin fırtınası yapan, tefekkür eden genç ve dinamik insanlarla olacaktır. Bunun bir yolu da çok alternatifli-beyin fırtınalı düşünme kulüplerini (think-tank) her bir müessese ve şirket için kurup ayakta kalmasını ve işletilmesini sağlamaktır (Demir, 2000).

Düşünce kuruluşları bir toplumun potansiyelini yönetim ile sanayi ile, hizmet sektörü ile birleştirmesini sağlayan üniversite gibi kanallardan birdir. Bu kanalın yerli, ülkeyi iyi tanıyan araştırmacılardan oluşması daha iyi olur. Aksi takdirde başka bir ülkenin düşünce kuruluşlarının, başka bir ülke için plan yapması, düşünce üretmesi mümkün olsa da, üretilen

proje ve düşüncelerin hangi amaçla üretildiği, o ülkenin ihtiyaçları ile tutarlılığı her zaman tartışma götürmektedir.

Öyleyse düşünce kuruluşları bir ülkenin üniversitelerle beraber beyni konumundadır. Onlar olmadan ülkeye has, ülkenin çıkarı merkezli, ülkenin değerleri, tarihi, insanı ile barışık düşünceler, projeler üretilmesi, senaryolar yazılması neredeyse imkânsızdır (Bal).

Düşünce eylemin temelidir. Bireyler, kurumlar ve toplumlardan gelecek için fikri hazırlık düzeyi yüksek olanlar, geleceği şekillendirebilmek konusunda da avantajlı olurlar. Gelecek, birçoğu kontrol edilemeyen farklı trendin ve gelişmenin sonucunda şekillenmektedir. Ancak geleceğin arzulan şekilde oluşması için ne kadar erken harekete geçilirse, arzulan geleceği şekillendirmek de o kadar daha kolay ve etkili olabilmektedir.

Bu nedenle, gelecek için hayal kurup, bugünden hazırlık yapan bireyler; ar-ge ve tasarım konusuna kaynak ayırarak yenilikçilik, yaratıcılık yetkinliklerini geliştiren şirketler ve gelecek politikalarını belirlemek için düşünce merkezleri kurarak fikri hazırlıklarını geliştiren ülkeler arzu ettikleri geleceği hazırlama konusunda daha başarılı sonuçlar elde edebilmektedir (Argüden, 2006).

Türkiye gibi jeostratejik ve jeopolitik eksenlerin tam ortasındaki bir ülke düşünce merkezlerinin itici gücünü kullanma konusunda yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Bu soruna çözüm bulunabilmesi için en temel gayretin düşünce merkezleri konusunda Türkiye'deki mevcut algılamaların dönüştürülmesi gerekmektedir (Karabulut, 2010:92).

Türkiye'de ise sıkı parlamenter sistemin doğal sonucu olarak, yasamanın dış politikanın oluşum ve uygulanma sürecinde etkili olamaması ve geleneksel Türk dış politikasının dış etkilere kapalı yapısı, think-tank'lerin dış politikadaki etkisini son derece sınırlı kılmaktadır. Bunun yanında, ülkenin kültürel ve ekonomik özellikleri de think-tank'lerin gelişiminin önünde ciddi bir engel olarak görülmektedir (Bulut ve Güngör).

Düşünce kuruluşları bir ülkede o ülkenin değerleri ile barışık, ülkenin çıkarları çerçevesinde, ülkenin gerçeklerine uygun planların, stratejilerin üretildiği, ülkenin sorunlarına çözümler reçeteler arayan kurumlardır. Türkiye'de düşünce kuruluşlarına hangi parti iktidara gelirse gelsin şüphe ile bakılmamalı, hangi açıdan olaylara bakılırsa bakılsın düşünce kuruluşları desteklenmeli, işbirliği yapılmalı, somut yüz yüze gelinen sorunların çözümünde, politika alternatiflerinin ortaya çıkarılmasında düşünce kuruluşlarından destek alınmalıdır (Bal).

Açıkçası düşünce üretiminin ne kadar önemli olduğunu idrak edilmez ve hızla açığı kapatılmaz ise başkalarının inşa ettiği dünyalarda yaşamaya mahkûm olunacaktır. Kendi kelimelerimizi, kendi kavramlarımız üretilmez ise sadece Türkiye'nin bağımsızlığı, huzuru, istikrar ve kalkınması değil, akıllar da yabancı unsurların işgali altına girebilir (Laçiner, 2009).

Dolayısıyla bu think-tank'lerde çalışacak genç beyinlerin yetiştirilmesinin yanı sıra bu merkezlere her türlü destek olunmasının da toplum, devlet ve özel sektör olarak benimsenmesi gerekir. Aksi takdirde bu alanda Türkiye'nin açığı giderek kapanamaz boyuta gelip sadece diğer güçlü aktörlerin hamlelerinin izlenmesi durumunda kalınabilir.

KAYNAKÇA

AKÇADAĞ, Emine (2009), “Amerikan Politikalarının Gizli Aktörleri: Think Tankler”, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=483:amerikan-politikalarinn-gizli-aktoerleri-think-tankler&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim Tarihi: 12.12.2011).

AKDEMİR, Erhan (2007), “Amerikan’ın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP)*, Cilt: 2, Sayı: 8, 2006, ss. 53-74., <http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/4zE5u389XX1ZcaHeSaOLQEjxXrQqXB.pdf> (Erişim Tarihi: 21.11.2011).

ARAS, Bülent; Şule Toktaş; Ümit Kurt (2010), *Araştırma Merkezlerinin Yükselişi: Türkiye’de Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Kültürü*, Ankara: SETA Yayınları, 1. Baskı, <http://www.setav.org/ups/dosya/60328.pdf> (Erişim Tarihi: 30.11.2011).

ARGÜDEN, Yılmaz (2006), “Düşünce Merkezleri”, *Dünya Gazetesi* - 24.05.2006, <http://www.arguden.net/makale.aspx?id=379> (Erişim Tarihi: 03.10.2011).

BAL, İdris, “Düşünce Kuruluşlarının Gerekliliği ve Türkiye”, http://www.tbbd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=194%3Aduence-kurulularnn-gereklili-ve-tuerkiye&catid=36&Itemid=48 (Erişim Tarihi: 12.12.2011).

BERİKER-ATİYAS, Nimet (2001), “Yeni Dünya-Eski Yaklaşımlar”, *Foreign Policy*, Şubat 2001, <http://research.sabanciuniv.edu/11239/1/FP.pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2011).

BULUT, A.Tolga; Fatma Akkan Güngör, “Think-Tankler ve Dış Politika: Türkiye ve ABD Örneği, Türkiye’de Stratejik Düşünce Kültürü ve Stratejik Araştırma Merkezleri: Başlangıcından Bugüne Türk Düşünce Kuruluşları”, http://www.cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=182%3Athink-tankler-ve-d-politika-tuerkiye-ve-abd-oernei&Itemid=99&lang=en (Erişim Tarihi: 02.10.2011).

ÇAMLIBEL, Cansu (2011). “Düşlüyor, düşünüyor ve karar aldırıyorlar”, *Hürriyet Pazar*, http://www.hurriyet.com.tr/pazar/17844234_p.asp (Erişim Tarihi: 30.11.2011).

DAĞ, Ahmet Emin (2005), *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları, 2. Basım.

DEMİR, Abdülkadir (2000), “Beyin Fırtınası ve Tink Tanklar”, *Sızıntı Dergisi*, Şubat 2000, Sayı: 253, <http://www.sizinti.com.tr/konular/ayrinti/beyin-firtinasi-ve-tink-tanklar.html> (Erişim Tarihi: 30.11.2011).

EZER, Salim (2009), “Yeni Dünya Fenomeni; Think Tankler”, <http://www.politikamerkezi.org.tr/tr/bilgi-merkezi/arastirma/198-think-tank-nedir-ne-yapar-> (Erişim Tarihi: 02.10.2011).

KARABULUT, Bilal (2010), “Dünyada ve Türkiye’de Think Tank Kuruluşları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı 7, Kış 2010, s. 91-104, http://www.ataum.gazi.edu.tr/e107_files/sayi7/05-Bilal-Karabulut.pdf (Erişim Tarihi: 05.10.2011).

KAYADELEN, Gülhan (2010), “Türkiye’de Think-Tankler”, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=579> (Erişim Tarihi: 02.10.2011).

KESKİN, Fatih (2005), “Modern Demokrasilerde Yeni Politik Seçkinler: Think Tankler ve Politikadaki Roller”, *Sosyo-Ekonomi*, Ocak-Haziran 2005-1, <http://www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/050103.pdf> (Erişim Tarihi: 05.10.2011).

LAÇİNER, Sedat (2009), “Türkiye’deki Think-Tank Kültürü üzerine Bir Değerlendirme”, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1151> (Erişim Tarihi: 21.11.2011).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 31 Temmuz – Ağustos 2012
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

ÖZTÜRK, Muhsin; Mesut Çevikalp (2008). “Ankara'nın yeni aktörleri”, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 715, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-23176-26-ankaranin-yeni-aktoreri.html> (Erişim Tarihi: 30.11.2011).

SARIHAN, Tuncay(2010), “Türkiye'de Think-Tank”, <http://hareketdergisi.com/yazlar/austos-2010/72-tuerkiyede-think-tank.html> (Erişim Tarihi:02.10.2011).

YILMAZ, Burak (2010), “Türkiye’de Düşünce Kuruluşları ve Düşünce Kuruluşlarının Önemi”, *Caspian Weekly*, 16 Temmuz 2010, <http://tr.caspianweekly.org/genc-dusunce/86-genc-dusunce/2539-tuerkiyede-dueence-kurulular-ve-dueence-kurulularnn-oenemi.html> (Erişim Tarihi:02.10.2011)